

Doniyor Kitobi — Bir Yuz Elliginchi Bo‘lim

Hizqiyo 37-bobning talqini va uning oxirgi kunlar bilan bog‘liqligi

Jeff Pippenger

2024-03-21

Hizqiyol ikki xalqning bir bo‘lish jarayonini tasvirlab bergach, so‘ng bu xalq ustidan Shoh Dovud hukmronlik qilishini, U ular bilan ahd tuzishini va Uning maskani ular bilan birga bo‘lishini bayon qiladi.

Ular endi o‘zlarini na butlari bilan, na jirkanch narsalari bilan, na biror gunohlari bilan bulg‘aydilar; aksincha, Men ularni gunoh qilgan barcha maskanlaridan qutqaraman va ularni poklayman; shunda ular Mening xalqim bo‘ladilar, Men esa ularning Xudosi bo‘laman. Va qulim Dovud ularga shoh bo‘ladi; ularning barchasida bitta Cho‘pon bo‘ladi; ular ham Mening hukmlarim bo‘yicha yuradilar, qonun-qoidalarimni saqlaydilar va ularga amal qiladilar. Va ular Men qulim Yoqubga bergan yurtida, ota-bobolaringiz yashagan yurtida yashaydilar; ular o‘sha yurtida — o‘zlari, farzandlari va farzandlarining farzandlari bilan birga — abadiy yashaydilar; va qulim Dovud ularga to‘ abad amir bo‘ladi. Bundan tashqari, Men ular bilan tinchlik ahdini tuzaman; bu ular bilan abadiy ahd bo‘ladi; Men ularni o‘rnataman, ko‘paytiraman va Muqaddas maskanimni ularning o‘rtasiga to‘ abad qo‘yaman. Mening maskanim ham ular bilan bo‘ladi; ha, Men ularning Xudosi bo‘laman, ular esa Mening xalqim bo‘ladilar. Va xalqlar, qachonki Muqaddas maskanim ularning o‘rtasida to‘ abad bo‘lsa, Men — Egamiz — Isroilni muqaddas qiluvchi ekanimni bilib oladilar. Hizqiyol 37:23–28.

Hizqiyolning o‘ttiz yettinchi bobi yuz qirq to‘rt ming kishining muhrlanishini nihoyatda batafsil tarzda bayon etadi. Ilohiylik insoniyat bilan birlashganda bir xalq bo‘lib qolishi lozim bo‘lgan ikki tayoq haqida aytiladi, va ularning ustidan bir podshoh bo‘ladi. O‘sha bir xalq — yuz qirq to‘rt ming kishidan iborat bo‘lgan Xudoning oxirgi kunlardagi jamoatidir. Ikki tayoq — Isroilning shimoliy va janubiy shohliklari uchun bo‘lgan ikki tarqalish davridir. O‘sha ikki tayoq Pavlus “tana” deb ataganlardir; u shu bilan birga Masihni o‘sha tananing “boshi” deb ham ataydi. Hizqiyol Pavlusning “boshi”ni “Shoh Dovud”, “tana”ni esa “bir xalq” deb belgilaydi.

1856 yilda Hiram Edson tomonidan “yetti zamon” haqidagi tugallanmagan turkumda ifodalanganidek, Adventizmga berilgan xabarda Edson Ishayo kitobining yettinchi bobidagi oltmish besh yillik bashoratni har ikkala yetti zamon davrining boshlanish nuqtalari uchun Muqaddas Kitobiy tayanch nuqtasi sifatida tilga oladi. Oltmish besh yillik vaqtga oid bashorat sirli bir kontekstga joylashtirilgan bo‘lib, bu Vahiy kitobidagi: “qulog‘i bor eshitsin” degan oyatlarga o‘xshaydi. Agar idrok eta oladigan ko‘zlaringiz va anglay oladigan quloqlaringiz bo‘lsa, o‘sha parchada nihoyatda ajoyib bir narsa bor.

Chunki Suriyaning boshi Damashqdir, Damashqning boshi esa Retsindir; va oltmish besh yil ichida Efrayim xalq bo‘lmaydigan darajada parchalab tashlanadi. Efrayimning boshi Samariyadir, Samariyaning boshi esa Remalyoning o‘g‘lidir. Agar sizlar ishonmasangiz, albatta sobit bo‘lib tura olmaysizlar. Ishayo 7:8, 9.

Oltmish besh yillik bashorat miloddan avvalgi 742-yilda boshlandi va o'sha oltmish besh yil ichida, o'n to'qqiz yil o'tib, miloddan avvalgi 723-yilda Isroilning shimoliy shohligi Ossuriya tomonidan asirlikka olib ketildi; o'sha yillar miloddan avvalgi 677-yilda nihoyasiga yetganda esa, Manashe Bobil tomonidan asirga olindi. O'sha oltmish besh yil, Hizqiyol bayonida bir tayoq bo'lishi kerak bo'lgan ikki xalqning tarqalishlari nihoyasining bajo keltirilishlarida ham ifodalangan edi. Ular, mos ravishda, 1798, 1844 va 1863-yillarni belgiladi. 1863-yilda rad etilgan xabarni aniqlab beradigan oyatlarda bashorat ifodalangan maxsus bir payg'ambarlik vahiyi mavjuddir.

Bu vahiy shuni bildiradiki, bir xalqning "boshi" uning poytaxt shahri, poytaxt shaharning "boshi" esa shohdir. U bu vahiyga ikki guvoh taqdim etadi, so'ng butun bashorat va vahiyini shunday bir jumboq bilan yakunlaydi: "Agar ishonmasangiz, albatta sobit bo'lmaysizlar." Agar shoh bosh ekaniga, bosh esa poytaxt shahar ekaniga ishonmasangiz, unda sobit bo'lmaysizlar.

Hizqiyolning shimoliy va janubiy shohliklarning ikki tayog'ini birlashtirish orqali vujudga keltirilgan xalqi, podshohga ega bo'lishi kerak edi; bu boshdir, ya'ni xalqning poytaxt shahridir. Hizqiyoldagi mazkur parchaning butun mazmuni bir yuz qirq to'rt ming kishining muhrlanishining bashoratli xususiyatlari haqida so'zlaydi; bu esa uchinchi voy ichidagi Islomning yettinchi karnayi sadosi yangraydigan davrda Ilohiyat bilan insoniyatning birlashtirilishini ifodalaydi.

Vahiy kitobining o'ninchi bobida tilga olingan Yettinchi Karnayning sadosi yangraydigan kunlar "vaqt endi bo'lmas" kerak bo'lgan paytda, ya'ni uchinchi farishta kelgan 1844-yil 22-oktabrda boshlandi. O'sha paytda Yuhanno o'sha sananing achchiqligini boshdan kechirdi, va unga shu zahoti ma'badni o'lchash, biroq muqaddas joy bilan lashkarning oyoq osti qilinishi bo'lgan ming ikki yuz oltmish yillik tarixni chetda qoldirish aytiladi, chunki o'sha davr g'ayriyahudiylarga berilgan edi.

Men dengiz ustida va yer ustida turganini ko'rgan farishta qo'lini osmonga ko'tardi, va abadiylar osha barhayot bo'lgan, osmonni va undagi narsalarni, yerni va undagi narsalarni, dengizni va undagi narsalarni yaratgan Zot nomi bilan qasam ichdiki, endi vaqt bo'lmaydi; balki yettinchi farishtaning ovozi yangraydigan kunlarda, u karnay chalishni boshlaganida, Xudoning siri O'z qullari bo'lgan payg'ambarlariga e'lon qilganidek, nihoyasiga yetadi. Va men osmondan eshitgan ovoz yana men bilan gaplashib, dedi: Bor, dengiz ustida va yer ustida turgan farishtaning qo'lida ochiq turgan kichik kitobni ol.

Va men farishtaning oldiga borib, unga dedim: "Kichik kitobni menga ber." U menga dedi: "Uni olgin va yeb yuborgin; u qornini achchiq qiladi, ammo og'zingda asalday shirin bo'ladi." Men kichik kitobni farishtaning qo'lidan oldim-da, uni yeb yubordim; u og'zimda asalday shirin edi; ammo uni yeb bo'lganim zahoti qornim achchiq bo'ldi. Va u menga dedi: "Sen yana ko'p xalqlar, elatlar, tillar va shohlar oldida bashorat qilishing kerak." Va menga tayoqqa o'xshash bir qamish berildi; va farishta turib, shunday dedi: "Tur, Xudoning ma'badini, qurbongohni va unda sajda qilayotganlarni o'lcha. Ammo ma'baddan tashqaridagi hovlini tashlab qo'y, uni o'lchama; chunki u g'ayriyahudiylarga berilgandir; ular muqaddas shaharni qirq ikki oy oyoq osti qiladilar." Vahiy 10:5–11:2.

Yuhanno 1844-yil 22-oktabrda o'lgan kerak bo'lgan ma'bad — “unda” sajda qiluvchilari bo'lgan ma'bad edi. Hovli esa chetda qoldirilishi kerak edi. Qurbongohga ega bo'lgan va unda sajda qiluvchilar ham mavjud bo'lgan ma'bad — samoviy muqaddas maskanning Muqaddas joyidir. Hovlida bir qurbongoh bor edi, ammo u chetda qoldirilishi kerak edi; shunday ekan, Xudoning maskanidagi yagona boshqa qurbongoh — Muqaddas joyda joylashgan tutatqi qurbongohidir. 1844-yilda uchinchi farishtaning kelishi chog'ida — bu 2001-yil 11-sentabrda muhrlash vaqtining boshida uchinchi farishtaning kelishini timsollagan edi — ma'bad faqat ikki bo'lmadan iborat edi.

Muqaddas joy Jamoatning timsoli edi; Pavlus uni tana deb ta'riflaydi, Eng muqaddas joy esa tananing boshining timsoli edi. Muqaddas joy insoniyatning timsolidir, Eng muqaddas joy esa ilohiyotning timsolidir. Qurbongoh va qurbongohdan ko'tarilib, yuqoriga chiqib, Eng muqaddas joyga kirgan tutun insoniyatning ilohiyot bilan bog'langan nuqtasini ifodalaydi. Insonzot Eng muqaddas joyga faqat imon orqali kira oladi, ammo sodiq kishilarning tajribasi Muqaddas joyda joylashgandir.

U yerda ular nazr nonlari stoliga qo'yilgan nonlar bilan ifodalanganidek, Xudoning Kalomini iste'mol qilishlari lozim. U yerda ular, yetti shoxli shamdon bilan ifodalanganidek — uning Jamoatni ifodalashi bizga ma'lum qilingan — o'z nurlarini insonlar oldida porlatib, samoviy Otalarini ulug'lashlari lozim. U yerda ular, ibodatlari Masihning xizmatlari bilan birga Ilohiy Zotning bevosita huzuriga ko'tarilar ekan, ilohiyat bilan bog'lanishlari lozim.

1798-yildan 1844-yilgacha Ma'badning Me'mori O'zining ilohiylik ma'badini bilan birlashtirmoqchi bo'lgan insoniyat ma'badini barpo qildi, ammo insoniyat isyon ko'tardi. 2001-yildan boshlab esa, U yana insoniyat ma'badini barpo etmoqda; bu ma'bad bir yuz qirq to'rt ming sifatida ifodalangan. Hizqiyolga ko'ra, “Shoh Dovud” o'lik, quruq Laodikyalik suyaklar vodiysidan o'zgartirilib, tez orada keladigan Yakshanba qonuni paytida bayroq singari ko'tariladigan qudratli lashkarga aylantirilgan xalq ustidan hukmronlik qilishi lozim.

Quddusning poytaxti bo'lgan Quddus shahri janubiy Yahudo shohligida joylashgan edi; xalq, shoh va poytaxt “bosh”ni ifodalaydi. Albatta, agar ishonsangiz, mustahkam bo'lasiz. Shimoliy va janubiy shohliklar o'rtasidagi munosabatda Yahudo “bosh” edi; poytaxt o'sha yerda edi va u Egamiz O'z ismini qo'yishni tanlagan shahardir. Shimoliy shohlik esa “tana” edi. Sulaymonning murtadligi tufayli Egamiz Sulaymonga qarshi raqiblarni ko'tardi. O'sha raqiblardan biri Yarubom bo'lib, u bo'linib ketgan shimoliy Isroil shohligining birinchi shohi bo'ldi.

Nabatning o'g'li, Zeradadan bo'lgan efrayimlik, Sulaymonning quli Yorubom — onasining ismi esa beva ayol Zerua edi — shohga qarshi qo'l ko'tardi. Uning shohga qarshi qo'l ko'tarishining sababi esa shu edi: Sulaymon Milloni qurgan, otasi Dovudning shahridagi buzilgan joylarni tuzatgan edi. Bu odam Yorubom jasur va bahodir kishi edi; Sulaymon yigitning tirishqoq ekanini ko'rib, uni Yusuf xonadonining butun yuklama ishlari ustidan boshliq qilib qo'ydi. O'sha vaqtda, Yorubom Quddusdan chiqib ketayotganida, shilonlik payg'ambar Axiyo uni yo'lda uchratib qoldi; Axiyo ustiga yangi kiyim kiyib olgan edi; ikkovlari dalada yolg'iz edilar. Shunda Axiyo uning ustidagi yangi kiyimni ushlab, uni o'n ikki bo'lakka yirtdi. So'ng Yorubomga dedi: “O'zing uchun o'n bo'lak ol, chunki Isroil Xudosi

Egamiz shunday demoqda: Mana, Men shohlikni Sulaymonning qo‘lidan yirtib olaman va senga o‘n qabilani beraman. (Lekin Mening qulim Dovud uchun va Men Isroilning barcha qabilalari orasidan tanlagan shahar — Quddus uchun unda bir qabila qoladi.)”

Chunki ular Meni tark etdilar va Sidoniylarning ma‘budasi Ashtoretga, Mo‘abliklarning xudosi Kemoshga va Ammon farzandlarining xudosi Milkomga sajda qildilar, hamda Mening yo‘llarimda yurmay, ko‘z oldimda to‘g‘ri bo‘lgan ishni qilishmadi, Dovud otasi qilganidek, Mening farmonlarimni va hukmlarimni saqlashmadi. Biroq Men butun shohlikni uning qo‘lidan tortib olmayman; balki tanlagan qulim Dovudning haqi uchun, u Mening amrlarimni va farmonlarimni saqlagani bois, uni umrining barcha kunlarida hukmdor qilaman. Lekin shohlikni uning o‘g‘lining qo‘lidan olaman va uni senga beraman, ya‘ni o‘n qabilani. Uning o‘g‘liga esa bir qabila beraman, toki qulim Dovud Men huzurimda, Quddusda — Men O‘z nomimni o‘sha yerga qo‘yish uchun tanlagan shaharda — doimo chiroqqa ega bo‘lsin. 3 Shohlar 11:26–36.

Hizqiyol ikki tayoqni birlashtirganida vujudga kelgan xalqning shohi “Dovud” bo‘lishi kerak edi; Dovud esa Xudo O‘z nomini qo‘yishni tanlagan poytaxt shahar bo‘lmish Quddusdan hukmronlik qilgan. Shimoldagi o‘nta qabila tananing ramzi edi, Quddus esa boshning ramzi edi. Manashshening gunohlari tufayli Yahudo miloddan avvalgi 677-yilda asirlikda Bobilga olib ketildi va shu tariqa janubiy shohlikka qarshi bo‘lgan “yetti vaqt”lik tarqoqlik boshlandi. O‘sha vaqtda Rabbiiy Quddusni rad etdi.

Shunga qaramay, Egamiz O‘zining buyuk qahrining shiddatidan qaytmadi; Manashshe Uni g‘azablantirgan barcha ig‘volari tufayli Uning Yahudoga qarshi g‘azabi alangalanib ketgan edi. Va Egamiz dedi: “Isroilni olib tashlaganim kabi, Yahudoni ham O‘z huzurimdan olib tashlayman; Men tanlagan bu shahar — Quddusni va: ‘Mening nomim o‘sha yerda bo‘ladi’, deb aytgan uyimni ham rad etaman.” 2 Shohlar 23:26, 27.

U O‘z nomini joylashtirishni tanlagan Quddusdagi “uy”da shunday bo‘lgan edi; shahar ham, uy ham rad etildi, ammo Zakariyo orqali Rabbiiy yana bir bor Quddusni tanlashiga va‘da berildi.

Shunda Egamizning farishtasi javob berib dedi: “Ey lashkarlar Rabbiysi, qachongacha Sen Quddusga va Yahudo shaharlariga rahm qilmay turasan? Axir Sen bu yetmish yil davomida ularga g‘azablangan eding-ku.” Va Egamiz men bilan so‘zlashayotgan farishta ezgu so‘zlar, tasalli beruvchi so‘zlar bilan javob berdi. Shunda men bilan gaplashayotgan farishta menga dedi: “Nido qilgin va aytgin: Lashkarlar Rabbiysi shunday demoqda: Men Quddus va Sion uchun buyuk rashk bilan rashk qilmoqdaman. Va osoyishta yashayotgan xalqlardan qattiq g‘azabdaman; chunki Men faqat bir oz g‘azablangan edim, ular esa kulfatni yanada kuchaytirdilar. Shuning uchun Egamiz shunday demoqda: Men rahm-shafqat bilan Quddusga qaytdim; unda Mening uyim qayta quriladi, — deydi lashkarlar Rabbiysi, — va Quddus ustidan o‘lchov arqoni tortiladi.”

Yana nido qilgin va aytgin: Lashkarlar Parvardigori shunday demoqda: Mening shaharlarim farovonlik tufayli yana keng yoyiladi; Egamiz esa yana Sionga taskin beradi va yana Quddusni tanlaydi. So‘ng ko‘zlarimni ko‘tardim, qaradim, va mana, to‘rtta shox. Men men bilan so‘zlashayotgan farishtadan so‘radim: Bular nima? U menga javob berdi: Bular Yahudo, Isroil

va Quddusni tarqatib yuborgan shoxlardir. So‘ng Egamiz menga to‘rtta hunarmandni ko‘rsatdi. Men dedim: Bular nima qilish uchun keldi? U shunday dedi: Yahudoni shunday tarqatib yuborgan shoxlar shularki, natijada hech kim boshini ko‘tara olmadi; ammo bular ularni dahshatga solish, Yahudo yurtini tarqatib yuborish uchun unga qarshi o‘z shoxini ko‘targan xalqlarning shoxlarini uloqtirib tashlash uchun kelgandir.

Men yana ko‘zlarimni ko‘tardim, qaradim, va mana, qo‘lida o‘lchov arqoni tutgan bir kishi bor edi. Shunda men dedim: Qayerga boryapsan? U menga dedi: Quddusni o‘lchagani, uning eni qancha ekanini va uzunligi qancha ekanini ko‘rgani. Va mana, men bilan gaplashgan farishta chiqib ketdi, va boshqa bir farishta uni kutib olish uchun chiqdi, Va unga dedi: Yugur, bu yigitga aytib qo‘y: “Quddus undagi odamlar va chorvaning ko‘pligidan devorsiz shaharlarday maskan bo‘ladi. Chunki Men, — deydi Egamiz, — uning tevaragida olov devori bo‘laman va uning o‘rtasida ulug‘vorlik bo‘laman”. Hoy, hoy, chiqinglar va shimol yurtidan qochinglar, — deydi Egamiz, — chunki Men sizlarni osmonning to‘rt shamoli kabi tarqatib yubordim, — deydi Egamiz. Ey Bobil qizi bilan yashayotgan Sion, o‘zingni qutqar. Chunki Sarvari Olam shunday deydi: Ulug‘vorlikdan keyin U meni sizlarni talagan xalqlar oldiga yubordi; chunki sizga tekkan kishi Uning ko‘z qorachig‘iga tekkan bo‘ladi.

Chunki, mana, Men ularga qarshi qo‘limni silkitar ekanman, ular o‘z qullariga o‘lja bo‘ladilar; va sizlar Sarvari Olam meni yuborganini bilib olursizlar. Ey Sion qizi, kuylagin va shodlan; chunki, mana, Men kelaman va sening o‘rtangda maskan tutaman, deydi Egamiz. O‘sha kunda ko‘p xalqlar Egamizga qo‘shiladilar va Mening xalqim bo‘ladilar; Men esa sening o‘rtangda maskan tutaman, va sen Sarvari Olam seni oldingga meni yuborganini bilib olursan. Egamiz muqaddas yurtda Yahudoni O‘z ulushi sifatida meros qilib oladi va Quddusni yana tanlaydi. Ey butun bashariyat, Egamiz huzurida sukut saqla; chunki U O‘zining muqaddas maskanidan qo‘zg‘aldi. Zakariyo 1:12–2:13.

Qadimgi Isroil Bobil asirligidan keyin Quddusni qayta tiklaganida, Egamizning Quddusni yana tanlashi haqidagi va‘dalar bajo bo‘ldi, ammo payg‘ambarlar o‘zlari yashagan kunlardan ko‘ra ko‘proq oxirgi kunlar haqida so‘zlaydilar. Egamiz 1844-yil 22-oktabrda “O‘zining muqaddas ma’badidan ko‘tarildi”; o‘sha paytda U Muqaddas joydan Eng Muqaddas joyga ko‘chdi, va o‘sha vaqtda “har bir tana” Egamiz oldida “jim bo‘lishi” kerak edi, chunki Habakkuk 2:20 ga muvofiq, qiyosiy Poklanish kuni yetib kelgan edi.

Ammo Egamiz O‘zining muqaddas ma’badidadir; butun yer yuzi Uning huzurida sukut saqlasin. Habakkuk 2:20.

O‘sha vaqtda, Vahiyni o‘n birinchi bobida Yuhannoga ma’badni o‘lchash buyurildi; bu ma’badni Zakariyo “yana” “ko‘zlarimni ko‘tarib qaradim, va mana, qo‘lida o‘lchov arqoni bo‘lgan bir odam”ni ko‘rganida guvoh bo‘lgan edi. Shunda Zakariyo: “Qayerga ketyapsan?” dedi. Va Yuhanno Zakariyoga dedi: “Quddusni o‘lchash uchun, uning eni qancha ekanini va uzunligi qancha ekanini ko‘rish uchun.” Quddusning yetmish yillik asirlikdan keyin qayta qurilishi tarixi ham, 1798-yilda boshlangan, biroq 1844-yilda uchinchi farishta kelganida isyon bilan yakunlangan tarix ham, 2001-yil 11-sentabrda boshlangan ishni aynan ko‘rsatadi.

Janubiy shohlik, Quddus shahri va shoh Dovud — bularning barchasi Xudoning fe'l-atvori namoyon bo'lishi lozim bo'lgan "bosh"dir. Shimoliy shohlik "tana"ni ifodalaydi, va Rabbii yana bir bor "Quddusga rahm-shafqat ko'rsatishga", uni "taskinlantirishga" va yana bir bor "uni tanlashga" qaror qilganida, U bir yuz qirq to'rt ming kishining muhrlanishini nazarda tutmoqda; bu esa Laodikiyaning o'lik quruq suyaklarining bir-biriga qo'shilishini, va shundan so'ng o'sha suyaklarning qudratli bir qo'shin sifatida tiriltirilishini o'z ichiga oladi.

Bu ish Hizqiyol kitobining o'ttiz yettinchi bobida tasvirlangan bo'lib, u shimoliy va janubiy shohliklar orqali ifodalanadi; ular Uning qonunini bir yuz qirq to'rt ming kishining yuraklari va aqllariga yozish haqidagi ahd va'dasini bajo keltirish ishining o'xshatishini taqdim etadi. Ikki tayoqdan bittasi, faqat bittasigina bosh deb ko'rsatilgan; va agar siz ishonsangiz, agar ko'zlaringiz idrok eta olsa va quloqlaringiz anglay olsa, bu boshqa tayoqni tana ekanini aniqlab beradi.

Biz bu tadqiqotni keyingi maqolada davom ettiramiz.

"Masih O'zi qo'ygan poydevor ustiga havoriylar Xudoning jamoatini qurdilar. Muqaddas Yozuvlarda jamoatning bunyod etilishini tasvirlash uchun ma'bad qurilishi timsoli tez-tez qo'llanadi. Zakariyo Masihni Egamizning ma'badini quradigan Novda deb tilga oladi. U g'ayriyahudiylarni ham bu ishga yordam beruvchilar sifatida tilga olib shunday deydi: 'Uzoqda bo'lganlar kelib, Egamizning ma'badini quradilar;' Ishayo esa shunday e'lon qiladi: 'Begonalarning o'g'illari devorlaringni bunyod etadilar.' Zakariyo 6:12, 15; Ishayo 60:10."

Bu ma'badning qurilishi haqida yozar ekan, Butrus shunday deydi: "Sizlar Uning oldiga, ya'ni odamlar tomonidan rad etilgan, ammo Xudo tomonidan tanlangan va qadrli bo'lgan tirik tosh oldiga kelib, o'zlaringiz ham tirik toshlar singari, Iso Masih orqali Xudoga maqbul bo'ladigan ruhiy qurbonliklarni keltirish uchun ruhiy uy, muqaddas ruhonylik sifatida bunyod etilmoqdasizlar." 1 Butrus 2:4, 5.

"Yahudiylar va G'ayriyahudiylar dunyosining tosh konida havoriylar mehnat qilib, poydevor ustiga qo'yish uchun toshlar chiqarar edilar. Pavlus Efesdagi imonlilarga yozgan maktubida shunday degan edi: 'Endi sizlar na begona, na musofirsizlar, balki azizlar bilan birga fuqarolar va Xudoning xonadonidandirsizlar; sizlar havoriylar va payg'ambarlar poydevori ustiga bino qilingansizlar, Iso Masihning O'zi esa bosh burchak toshidir; Unda butun imorat bir-biriga munosib ravishda tutashtirilib, Rabbimizda muqaddas ma'bad bo'lib yuksaladi; Unda sizlar ham Ruh orqali Xudoning maskani bo'lish uchun birga bino qilinmoqdasizlar.' Efesliklarga 2:19–22."

"Va Korinfliklarga u shunday yozdi: 'Menga berilgan Xudoning inoyatiga ko'ra, men dono me'mordek poydevor qo'ydim, boshqasi esa uning ustiga qurmoqda. Ammo har kim uning ustiga qanday qurayotganiga e'tibor qilsin. Chunki qo'yilgan poydevordan, ya'ni Iso Masihdan boshqa hech kim boshqa poydevor qo'ya olmaydi. Endi kim bu poydevor ustiga oltin, kumush, qimmatbaho toshlar, yog'och, pichan, somon bilan qursa, har kimning ishi oshkor bo'ladi; chunki o'sha kun buni ayon qiladi, negaki u olov bilan zohir etiladi; va olov har kimning ishini qanday ekanini sinab ko'radi.' 1 Korinfliklarga 3:10–13."

“Havoriylar mustahkam poydevor, ya’ni Abadiyat Qoyasi ustiga qurdilar. Ular bu poydevorga dunyodan qazib olgan toshlarni olib keldilar. Quruvchilar mehnatni to’sqinliklarsiz olib bormadilar. Ularning ishi Masih dushmanlarining qarshiligi tufayli nihoyatda qiyinlashtirildi. Ular soxta poydevor ustiga qurayotganlarning mutaassibli, xurofoti va nafratiga qarshi kurashishga majbur edilar. Jamoat quruvchilari sifatida mehnat qilganlarning ko’pchiligi Naximiyo davridagi devor quruvchilariga qiyoslanishi mumkin edi; ular haqida shunday yozilgan: ‘Devor qurayotganlar, yuk ko’tarayotganlar va yuk ortayotganlarning har biri bir qo’li bilan ish qilar, ikkinchi qo’lida esa qurol ushlardi.’ Naximiyo 4:17.” Havoriylarning ishlari, 595–597.